DOI :https://doi.org/10.5281/zenodo.13924333 ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ମାନବିକତାର ପୂଜାରୀ : ରୋହିତର ଡାଏରୀ

ଶାଶ୍ୱତ ପାତ୍ର

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର:

ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ ସ୍ୱର। ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ସମାଜକୁ ସୁଧାରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେମିତି ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରତ। ଡାଏରୀ ଶୈଳୀରେ ଆତ୍ମାନୁଭୂତି ମୂଳକ ଲେଖା ଗୁଡିକ ଯେପରି ପ୍ରବନ୍ଧ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ବିରଳ। 'ରୋହିତର ଡାଏରୀ' ଚବିଶି ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲେ ବି ପ୍ରତିଟି ଖଣ୍ଡ ସ୍ୱକୀୟ ଉପସ୍ଥାପନାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର। ବିଷୟଚୟନ ମଣିଷ ଉପରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଆଦିକୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଯେପରି ଭାବରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି ତାହାର ତୁଳନା ନାହିଁ। 'ରୋହିତର ଡାଏରୀ' ଜଣେ ପୁରୋହିତ ଭାବେ ମାନବିକତାକୁ କିପରି ପୁନଶ୍ଚ ପ୍ରତିଟି ହୃଦୟରେ ଜାଗ୍ରତ କରାଇ ପାରୁଛି ତାହା ଏହି ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ ମାତ୍ରକେ ପାଠକମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦ : *ରୋହିତ, ଉଦବୋଧନ ମନ୍ତ୍ର, ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ, ଡାଏରୀ, ଆତ୍ମସଂଯମ, ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ।*

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଜଣେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଭାବରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଯେପରି ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଉତ୍ତରପିଢ଼ି ପାଇଁ ଏକ ଦିଗବାରେଣୀ ସଦୃଶ। ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଯେଉଁ ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା କରୁଥିଲେ ସେଥିରେ ଥିଲା ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ମୌଳିକ ଅନୁଭୂତି। ପ୍ରତିଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠ। ଯାହା ଲେଖକ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥାଏ, ତାହାକୁ ହିଁ ଯେତେବେଳେ ସୃଜନକଳାରେ ପରିବେଷଣ କରେ ତାହା ପାଠକକୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷିତ କରେ ସାହିତ୍ୟ ପଠନ ନିମନ୍ତେ। ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ନିଜର ରକ୍ତ ନିଗାଡି ଦେଇ ଯେଉଁ ପ୍ରବନ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ତାହା ପାଠକକୁ କିପରି ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଜିଯାଏ ରଖିଛି ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ।

ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ସାହିତ୍ୟର ରାଧାନାଥଙ୍କ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ, ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ, ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ, ଗୋବିନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀ, ରତ୍ନାକର ପତି, ବିପିନବିହାରୀ ରାୟ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିକାଶ ଲାଭ କରି ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଯେପରି ନୂତନ ସ୍ୱାଦ ଦେବା ସହ ପାଠକର ଅନ୍ତରକୁ ଭେଦ କରିପାରିଛି ତାହା ସର୍ବତ୍ର ଅନୁଭୂତ। ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ପ୍ରବନ୍ଧର ଗଢ଼ଣ କୌଶଳରେ ବାରମ୍ବାର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି। ଯେହେତୁ ସେ ବିଦେଶରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାଭାଷୀର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଙ୍କ ସହ ସମୟ ବିତାଇଛନ୍ତି। ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ନିଜର ଚେତନାକୁ ବିଶ୍ୱମୁଖୀ କରାଇ ପାରିଛନ୍ତି। ଲଣ୍ଡନ, ଜର୍ମାନୀ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ ବେଳେ ସେ ନିଜକୁ ଛାତ୍ରଟିଏ କରି ଦେଇଛନ୍ତି। ବେଳେବେଳେ ନିଜକୁ ଗବେଷକର ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତି ଅର୍ଜନ

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at :
https://pracheenews.com/

DOI:
https://doi.org/10.5281/zenodo.13924333
Article No - BPP00229

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଶାଶ୍ୱତ ପାତ୍ର, ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ,
ଶାନ୍ତିଲତା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, ଉଇଟିକିରି, ବାଲେଶ୍ୱର
E-Mail ID: patrashaswata63@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-7373-3504

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୨.୮.୨୦୨୪	୧୦.୯.୨୦୨୪	୨୫.୯.୨୦୨୪	୧.୧୦.୨୦୨୪

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ପାତ୍ର, ଶାଶ୍ୱତ; ୨୦୨୪। ମାନବିକତାର ପୂଜାରୀ : ରୋହିତର ଡାଏରୀ। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୦, ସଂଖ୍ୟା : ଛ, ପୃଷ୍ଠା :୩୧-୩୪।

କରିଛନ୍ତି ତାହାକୁ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଦେଇଛନ୍ତି। କୌଣସି ଲେଖା ଅତି କଳ୍ପନାରେ ପାଠକର ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରେ ନାହିଁ। ପ୍ରତିଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ବା ପୁସ୍ତକ ଯେଉଁ ରସ ଛଳଛଳ ଶବ୍ଦରେ ହୋଇଛି ପରିପୃଷ୍ଟ ତାହା ପାଠକକୁ ସହଜେ ବିମୁଖ କରେ ନାହିଁ। ଯେତେ ବି ସୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ରହିଛି ସବୁଥିରେ ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗକୁ ସାମ୍ନା କରାଯାଇପାରେ। ଏ ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ଆମେ ତାଙ୍କର ଚବିଶି ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ "ରୋହିତର ଡାଏରୀ" ପୁସ୍ତକରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା।

"ରୋହିତର ଡାଏରୀ" ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଅବଦାନ। ରୋହିତ ପରି ନିଜକୁ ଭ୍ରମଣ କରାଇ ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି ସାଉଁଟି ସେସବୁକୁ ଗୁନ୍ଥି ମାଳା କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଗଳାରେ କରିଛନ୍ତି ବିମଣ୍ଡିତ। ଏହି ପୁସ୍ତକର ପ୍ରତିଟି ଧାଡିରେ ଜୀବନର ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତି ରହିଛି ତାହା ପ୍ରତିଟି ସାଧାରଣ ମଣିଷର। କେତେବେଳେ ଜଣେ ମଣିଷର ହସଲୁହର କଥାକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ତ ପୁଣି କେତେବେଳେ ହସଖୁସିରେ ଜୀବନର ଯେଉଁପରି ସମସ୍ୟା ଗୁଡିକ ଆସୁଛି ତାହାକୁ ସୁଚିହ୍ନିତ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପନା କରି ଦେଇଛନ୍ତି। "ରୋହିତର ଡାଏରୀ" ପୁସ୍ତକର ନାମକରଣ ପଛର କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଲେଖିଛନ୍ତି- "ରୋହିତ" ଶବ୍ଦଟି ସୂର୍ଯ୍ୟର ସମବାଚୀ। "ଐତରେୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ"ରେ ରୋହିତର ଉପାଖ୍ୟାନ ଅଛି। ଦେବତା ପାଖରେ କରିଥିବା ଏକ ଶପଥ ଅନୁସାରେ ରୋହିତର ବାପା ରୋହିତକୁ ବଳି ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ଅମାନିଆ ରୋହିତ ଘର ଛାଡି ପଳାଇଲା। ସ୍ୱୟଂ ଇନ୍ଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣରେ ବେଶ ଧରି ତାକୁ 'ଚରୈବତି' ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି କେବଳ ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲେ ଓ ତାକୁ ଘରକୁ ଫେରିଯିବାରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ରଖିଥିଲେ। 'ପ୍ରତିଦିନ ବିଚରଣ କରି ମଧ୍ୟ ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡୁ ନାହିଁ, ତୁ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ଅପରିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଥା'- ଏହି ଉଦବୋଧନ ମନ୍ତ୍ର ରୋହିତକୁ ସତତ ଆଗେଇ ନେଇ ଯାଉଥିଲା। ଏହି ଚରୈବତି ମନ୍ତ୍ର ଭାରତରେ ଲେଖା ହୋଇଛି। କିନ୍ତୁ ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟ ପରି ଏହା ହେଉଛି ସବୁ ଯୁଗରେ ସବୁ ମଣିଷର ମନ୍ତ୍ର। ଆପଣା ଦଉଭୂମିର ସୀମାଗୁଡାକ ଭିତରେ ରହି ବଳି ପଡିବାକୁ ଯିଏ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବ, ତାକୁ ଚରୈବତିର ମନ୍ତ୍ରଦୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ, ତାକୁ ରୋହିତ ପରି ଆପଣାର ଅନ୍ତଯାତ୍ରାରେ ବାହାରି ଯିବାକୁ ହବ। ସେଥିଲାଗି ଇଏ ମୋ ଡାଏରୀ ନୁହେଁ, ଇଏ ହେଉଛି ମୋତେ ନିମିତ୍ତ କରି ମୋ ଭିତରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ରୋହିତର ଏହାରୀ। ରୋହିତର ବାଟ ଚାଲିବା ବନ୍ଦ ହେବ କି ନାହିଁ କି ଏହି ଡାଏରୀ ଲେଖିବା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ।"

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ମଣିଷର ମନକୁ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇ ଜୀବନର ଜୟଜୟକାର ଗାନ କରିଛନ୍ତି। ପ୍ରତିଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ଯେହେତୁ ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠ କଳାରେ ହୋଇଛି ପ୍ରକାଶିତ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତିଟି ଧାଡିରେ ଆମେ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବା ମାନବୀୟତାର ସ୍ରୋତ। ମଣିଷପଣିଆ ବ୍ୟତୀତ ପୃଥିବୀର ଗତି ଯେ ଅସମ୍ଭବ ତାହା ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ନିଜକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟସମ ଗତି କରାଇ ଦର୍ଶାଇ ଦେବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି। ଯେଉଁଠି ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ଜୀବନଟା ବହୁବର୍ଣ୍ଣୀ ବୋଲି ସେଠାରେ ସେ ସାମାନ୍ୟ ଧ୍ୟାନସ୍ତ ହୋଇ ମଣିଷପଣିଆର ରୂପରେଖକୁ ଉନ୍ମୋଚନ କରିଦେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି।

୧୯୮୪ ମସିହାରେ ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ "ରୋହିତର ଡାଏରୀ" ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କଲାବେଳକୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ବେଶ ପରିଚିତି ହାସଲ କରି ସାରିଥିଲେ। ସାଧାରଣତଃ ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡିକ ଦାର୍ଶନିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ତଥା ଦାର୍ଶନିକ ଉକ୍ତ ପ୍ରତିଉକ୍ତିରେ ହୋଇଥାଏ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ। ଏହି ରୋହିତର ଡାଏରୀ ପ୍ରଥମେ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ୧୯୪୨ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସ ୭ତାରିଖ ଦିନ।

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ପ୍ରତିଦିନ ଡାଏରୀ ଲେଖିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ। ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଅନାବନା ବିଷୟ, ଯାହା ସମାଜ ପାଇଁ ଅଦରକାରୀ ତାହାକୁ ସେ ନିଜ ଡାଏରୀରୁ ବାଦ ଦେଉଥିଲେ। ଏହି "ରୋହିତର ଡାଏରୀ"ର ପ୍ରଥମ ଭାଗର ମୁଖବନ୍ଧରେ ସେ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି- "ଏହି ଡାଏରୀ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଦିନଦିନର ବିଚାର ଓ ଭାବନା ନୁହେଁ। ଏଗୁଡିକ ହେଉଛି ଅନୁଭୂତି, ଅନ୍ତର୍ଯାତ୍ରାର ଅନୁଭୂତି। ତେଣୁ ଏହାର ଭାଷା ବୁଦ୍ଧିର ଭାଷା ନୁହେଁ, ଏହା ଅନୁଭୂତିର ଭାଷା। ଆପଣାର ନିଗୂଢ଼ତମ ବିକାଶ ବେଦନା ଗୁଡିକ ଶବ୍ଦ ଦେଇ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଲାଗି ଏ ଯୁଗରେ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର ଆଦୌ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ। କାରଣ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷା ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତମ ଆତ୍ମ ଅବଲୋକନ ଲାଗି role-playing ର ଏହି ପୋଷକୀ ଯୁଗରେ ଆମକୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅବସର ହିଁ ମିଳୁ ନାହିଁ ।"

ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ପୃଥିବୀର ଅନେକ ରାଷ୍ଟ୍ର ଭ୍ରମଣ କରିବା ବେଳେ ଦେଖିଛନ୍ତି ସେଠାକାର ଜୀବନ ଶୈଳୀ, ସେଠାକାର ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ମାନସିକତାର ପରିପ୍ରକାଶ। କେତେବେଳେ ରାଜନୈତିକ ପାଣିପାକରେ ନିଜକୁ ଭେଟି ତାହାର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି ନିଜ ଭାଷାରେ। ପୁନଶ୍ଚ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ମୂଳକ ଏହି "ରୋହିତର ଡାଏରୀ"ରେ ସେ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ଅନେକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ପ୍ରସଙ୍ଗ। ଆଉ ଏକ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ ନ କଲେ ଏହି ଆଲୋଚନାଟି ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମନେ ହେବ। ତାହା ହେଉଛି ତାଙ୍କ ନିଜର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ। ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ମଣିଷକୁ ଯେପରି ଗଢ଼ା

ଯାଇଥାଏ ତାହା ଯେ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିପାରେ ତାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନ ଥିଲେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ। ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ପ୍ରାଥମିକ ଜୀବନରେ ସେ କିପରି ଈଶ୍ୱରାନୁରକ୍ତ ଥିଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ତାହା ନାସ୍ତିକତାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଛି। ଏ ସଂପର୍କରେ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ସେ ୧୯୪୩ ମସିହା ଅପ୍ରେଲ ମାସ ୨୦ତାରିଖ ଦିନ ସେ ଲେଖିଥିବା ଦିନଲିପିରୁ ଜାଣିବାକୁ ମିଳେ- "ପିଲାଦିନେ ଖୁବ ଈଶ୍ୱରଭକ୍ତ ଥିଲି। ତାପରେ ନାସ୍ତିକ ହେଲି। ମନେଅଛି, ପିଲାଦିନେ ମୋର ଧର୍ମଭାବ ଓ ଈଶ୍ୱର ଭକ୍ତି ଦେଖି ଘରେ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ବାବାଜୀ ହୋଇଯିବାକୁ କହୁଥିଲେ। ଏପରିକି ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଜଣେ ବାବାଜୀ ମୋତେ ଚେଲା କରିନେବାକୁ ନାନାପ୍ରକାର ଦଶାଭୟ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖାଇବାରୁ ଥରେ ଘରଲୋକ ସେଥିରେ ପ୍ରାୟ ରାଜି ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲେ। ସିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ସ୍ରୋତ ଥିଲା। ଆଜି ସେହି ସ୍ରୋତ ଶୁଖିଯାଇଛି। ହୁଏତ ସେହି ସ୍ରୋତ ଅନ୍ୟ ଆଡକୁ ଗତି କରିଛି। ମୋ ଜୀବନରେ କେତେଟା ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ମୁଁ ନାସ୍ତିକ ହୋଇପଡିଥିଲି। ସବୁ ପ୍ରକାର ଦେବତାଙ୍କୁ ହୃଦୟର ବଡ଼ ଆସନରୁ ହଟାଇଦେଇ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବଳରେ, ନିର୍ଭୀକ ମନରେ, ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଓ ଜ୍ଞାନ ପରିସରର ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ମୁଁ ଏହି ସଂସାର ଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରିବାର ମୀମାଂସା କରିଥିଲି।"

ଜଣେ ଲେଖକର ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇଥାଏ ସମାଜ ପ୍ରତି। ଯେମିତି ଜଣେ ସମାଜସେବୀ କିମ୍ବା ଜଣେ ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜକୁ ନିଜର କର୍ମଦ୍ୱାରା ସୁଧାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ଠିକ ସେମିତି ଜଣେ ଲେଖକର କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି। ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଏହି "ରୋହିତର ଡାଏରୀ" ରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ଭୂମିକା ନେଇ ମାନବବାଦର ପ୍ରଚାର କରି ବସିଛନ୍ତି।

ଏମିତି ଅଯଥା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପସ୍ଥାପନା କରି ସେ ପାଠକଙ୍କୁ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରିନାହାନ୍ତି ବରଂ ସେହି ଶବ୍ଦ ଓ ଭାଷାରେ ସେ ସଚେତନ ସୃଷ୍ଟି କରି ମଣିଷ ମନରେ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ ଆଦିର ଉଦ୍ରେକ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି। କେତେବେଳେ ରାଜନୈତିକ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନିଜ ଚିନ୍ତାଧାରା ଦ୍ୱାରା ଡାଏରୀରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି ତ ପୁଣି କେତେବେଳେ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ସୂଚନା ଦେଇ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସୂଚାଇ ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ ସଂପର୍କରେ। ଏହି "ରୋହିତର ଡାଏରୀ"କୁ ପାଠ କଲାବେଳେ ଆମେ କଣ ଚିତ୍ତରଂଜନଙ୍କୁ ଜଣେ ଡାଏରୀ ଲେଖକ ବା ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଲେଖକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିବା, ନା ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଭାବେ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବା ? ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧର ଲେଖକ ଭାବେ ମୋର ହୃଦବୋଧ ହୁଏ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଥିଲେ ଜଣେ ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ। "ରୋହିତର ଡାଏରୀ" ପୁସ୍ତକକୁ ପଢ଼ିବା ବେଳେ ଏହି ବାକ୍ୟଟିକୁ ଭୁଲିଯିବା ଉଚିତ ମନେ ହେବ ନାହିଁ। ଯଦି ଆମେ ୧୯୪୩ ମସିହା ଜୁଲାଇ ୨ତାରିଖ ଦିନର ଡାଏରୀ ପୃଷ୍ଠାକୁ ଦେଖିବା ସେଥିରେ ଓଡିଆଜାତି ପାଇଁ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ତାହାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା।

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଅନେକ ସମୟରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି। ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମନକୁ କୌଣସି ବିଷୟ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଛି ସେତେବେଳେ ସିଏ ତାହାକୁ ନିର୍ଭୀକ ଚିତ୍ତରେ ଉପସ୍ଥାପନା କରିଛନ୍ତି। ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା ହେଲା କୌଣସି ଲେଖାକୁ ସେ ଡରି ଯାଇ ଲୁଚି ଯାଇନାହାନ୍ତି ବରଂ ପ୍ରକାଶ କରି ଦୁନିଆ ସାମ୍ନାରେ ପ୍ରମାଣିତ କରିଦେବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ମଣିଷ ପଣିଆର ତଣ୍ଟି ଚିପିଦେଲେ ତାହା ମୃତ୍ୟୁ ଲଭେ ନା ବରଂ ନିଜକୁ ସେତିକି ବିପ୍ଳବୀ କରି ନ ତୋଳିଲେ ଅଥବା ନିଜ ପାଇଁ ନିଜେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ ନ କଲେ ଏ ଦୁନିଆ ଉନ୍ନତି ବଦଳରେ ଅବକ୍ଷୟମୁଖୀ ହେବ। ସେଥିପାଇଁ ତ ଅନେକ ସମୟରେ ଜେଲକୁ ଯାଇଛନ୍ତି। କାରାବାସ ବରଣ କରିଛନ୍ତି। ଏହାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ ଆମେ "ରୋହିତର ଡାଏରୀ"ର କେତୋଟି ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିପାରିବା।

ମଣିଷ କଳ୍ପନାକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚେନା, ବାସ୍ତବତାକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚେ। ବାସ୍ତବତାକୁ ନେଇ ଚାଲିବା ବେଳେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟକୁ ସାମ୍ନା କରିବାକୁ ହୁଏ। ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଗୋଟେ ସ୍ଥାନରେ ଲେଖିଛନ୍ତି- "ମୁଁ ମଣିଷ, ମୋର ରାସ୍ତା ଆଦୌ ସିଧା ନୁହେଁ। ଖାଲ, ଢ଼ିପ ଓ ଉତ୍ଥାନ, ପତନ ଦେଇ ମୋତେ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହେବ। ଜୀବନରେ ଯିଏ କେବେହେଲେ ଭୁଲ କରେନା ସେ ମଣିଷ ନୁହେଁ। ମାତ୍ର ଭୁଲ କରି ମଧ୍ୟ ସେହି ଭୁଲକୁ ଠିକ୍ କରିନେବାର ଶକ୍ତି ଯାହାର ଥାଏ ସେ ହିଁ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ମଣିଷ। ..... ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ମୁଁ କରି ଯାଉଥିବି। ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବି କାହାରିକୁ ଦେଖି ହସିବି ନାହିଁ, କାହାର ଉପହାସ୍ୟକୁ ବି ଅପେକ୍ଷା କରିବି ନାହିଁ। ପୃଥିବୀର ଭୀରୁ ମନ ମୋତେ କୌଣସି ଭୟ ଦେଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।" ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଏହି ଧାଡି କେତୋଟିର ମାନବସମାଜ ପ୍ରତି ସୂଚାଇଦେବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ଯଦି କେହି ଦିଗଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଉଛନ୍ତି ତେବେ ତାହାର ସମାଧାନ ପଛଘୁଞ୍ଚା ନୁହେଁ ବରଂ ଆତ୍ମସଂଯମ ଓ ଆତ୍ମଚିନ୍ତନ। ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ଉଚିତ ପଥରେ ଥାଏ ତେବେ ତାକୁ ପୃଥିବୀର କୌଣସି ଶକ୍ତି ପରାସ୍ତ କରିପାରିବି ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କ ମତ।

ମାନବିକତାର ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ଲେଖକଟିଏ ଉଦ୍ୟମ କରେ ନିଶ୍ଚୟ। ପ୍ରାବନ୍ଧିକମାନେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ ସଚେତନ। ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ନିଜ ପ୍ରବନ୍ଧର ପୃଷ୍ଠାକୁ ମହିମାମଣ୍ଡିତ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହା ପାଠକର ହୃଦୟକୁ ଅଧିକ ଆଲୋଡିତ କରିଛି ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଭାବେ ଆମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବା ମଣିଷ ସମାଜ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସଂସ୍କାରମୁଖୀ ମାନସିକତାକୁ।

"ରୋହିତର ଡାଏରୀ" ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ ଦିନଲିପି ନୁହେଁ। ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଘଟଣା ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଅଲୋଡିତ କରିଛି ତାହାକୁ ହିଁ ସ୍ୱଚିନ୍ତନ ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି। ପ୍ରତିଦିନର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅସହୟତାକୁ ପାଠକ ସାମ୍ନାରେ ଥୋଇ ପାଠକଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କରାଇ ନାହାନ୍ତି ବା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତକୁ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରିନାହାନ୍ତି। ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆତ୍ମସଚେତନ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ନିଜକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସ୍ରୋତରେ ସାମିଲ କରି ମାନବିକତାର ଜୟଗାନ କରିପାରିବ ତାହାର ସ୍ୱଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲେଖ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି।

ଚବିଶି ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ଏହି "ରୋହିତର ଡାଏରୀ" ମାନବିକତାର ପ୍ରଚାରରେ ନେଇଛନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା। ଯେଉଁମାନେ ଧ୍ୟାନସ୍ତ ଚିତ୍ତରେ ଏହି ପୁସ୍ତକ ଗୁଡିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବେ ତାଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସେ ନିଜେ ହିଁ ଅନୁଭବ କରିବେ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ।" ରୋହିତର ଡାଏରୀ ମାନବିକତାର ପୂଜାରୀ ପରି ସତ୍ୟ, ଶାନ୍ତି, ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମର ଆବାହନ କରି ଏକ ବିକଶିତ ମାନବ ସମାଜ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ନେଇପାରିଛି ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା, ତାହା ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ କହିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ। ଏହାର ପ୍ରତିଟି ଖଣ୍ଡ ହେଉଛି ତାହାର ଏକ ଏକ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ।

ପ୍ରାନ୍ତଟୀକା :

୧) ଦାସ, ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ - ରୋହିତର ଡାଏରୀ, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ, ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, ବାଲୁବଜାର, କଟକ, ୧୯୮୪

୨) ଦାସ, ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ- ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା, ୧ମ, ୨ୟ,୩ୟ, ପ୍ରତିକ ପ୍ରକାଶିନୀ, ଜିଜିପି କଲୋନୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର

୩) ମେହେର, ମଣୀନ୍ଦ୍ର- ଚିନ୍ତାନାୟକ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ, ପଥିକ ପ୍ରକାଶିନୀ, ଜିଜିପି କଲୋନୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ୨୦୨୨

୪) କବି, ଅସିତ- ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ, ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର, ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ

❖ ❖ ❖